

Elektronikus információcsere - globális nevelési program

A világ gazdasági, kulturális és politikai problémáinak nemzetközivé, globálissá válása a század egyik legnagyobb kihívása az intézményes neveléssel szemben is. Míg egészen az elmúlt évtizedekig elfogadható volt tankönyvi igazságok megfogalmazása, mára világhosszá vált, hogy az iskola feladata az információk megszerzésére, hatékony kezelésére, értelmezésére és – erre építve – döntési alternatívák kidolgozására való felkészítés. Az alternatív döntési lehetőségek kimunkálása, valamint a megfelelően látszó döntés meghozatala viszont komplex és mindig változó szempontrendszer kezelését kívánja meg. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a modern, piacgazdaságra épülő társadalmak és oktatási rendszereik ezt a helyi és globális interdependenciát érvényesítik fejlesztési programjaikban, szemben a múlt századból örökölt normatív, ismeret- és "megoldás"-közlő tananyagokkal.

Ezekre a felismerésekre építve indultak el az első magyarországi próbálkozások a globális problémák iskolai feldolgozására. 1988-tól kezdődően olyan kísérleti programok indultak el hazánkban, amelyek nyitott tervezésű, rendkívül flexibilis keretű, jórészt iskolai tanórán kívüli foglalkozásokon dolgoztak fel globális jelentőségű témákat. Jelenleg Miskolcon és Salgótarjánban a Közoktatásfejlesztési Alap támogatásával két általános, egy szakközépiskolában és három gimnáziumban működnek programok az OKI Iskolafejlesztési Központja (Horváth Attila tud. tanácsadó) szakmai segítségével.

A nemzetközi információs és szakmai kapcsolatrendszert az Iskolafejlesztési Központ biztosítja, amely 1987 óta a nemzetközi globális nevelési hálózat (International Network for Global Education, INGE) kelet-európai titkársága.

A globális programok lényege

A globális nevelési programoknak csupán egyik eleme, hogy a helyi, vagy regionális problémákon túlmenően, a világ egészét érintő problémákkal, jelenségekkel foglalkoznak. Ez kétségtelenül alapvető vonása e kezdeményezéseknek, azonban a "Think globally, act locally", ("gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan") magyarra nehezen fordítható jelszónak megfelelően helyi cselekvési, döntéshozási elemeket is magukban hordoznak. A globális nevelési programok úgy célozzák világpolgárok nevelését, hogy a különbözőségek tisztelete mellett ne csak megőrizték, hanem éppen a másság ismerete útján erősítsék is helyi (pl. nemzeti) identitásukat. Az iskolai programok némelyike témájában is sugallja: pl. "a tradíció szerepe a társadalomban", és "amerikai zenei ízlés hatása a magyar zenére" (Miskolc, Avasi ill. Zrínyi Gimnázium).

Végezetül fontos megemlíteni, hogy a programok a hagyományostól lényegileg eltérő pedagógiai kultúrát és fejlesztési stratégiát kívánnak meg. A programok nyitott tervezése azt jelenti, hogy a pedagógus és a tanulócsoporthoz közösen "találja" ki a programot, tartalmát, formáját egyaránt. A tervezés és döntés felelőssége itt nem kizárólag a pedagógusé; ez a folyamat lassú és alacsony hatékonyságú az "anyagelsajátítás" szempontjából. De a tanulók nemcsak információt kapnak a világról a globális programjukban (ezt a tanórán is megkapják), hanem döntési készségeket is kialakíthatnak magukban.

Ennek megfelelően a program irányítója is tanácsadói szerepbe vonul vissza – sokszor nem is tudja mi történik az egyes iskolákban, az ő szerepe nem az ellenőrzés, hanem a segítség. Az iskolafejlesztés e konzulensi tevékenységre építő fajtája merőben új és szokatlan jelenség a hazai pedagógiai életben.

Elektronikus adatcsere és globális nevelés

A globális programok akkor hasznosak igazán, ha nincsenek "bezárva" sem az iskolába, sem pedig a helyi körülmények közé. Információk szükségesek a sokoldalú megközelítésekhez, a gondos mérlegeléshez. A globális programok egyik hatásos eszköze lehet az elektronikus adatátvitel, vagy köznapibb nevén elektronikus levelezés (e-mail).

Az e-levelezés lényege, hogy nemzetközi adattovábbító rendszerek, hálózatok segítségével a személyi számítógépek használó postai telefonvonalakon egymással kapcsolatba tudnak lépni, s nagy mennyiségű adatot vagy szöveget igen gyorsan el tudnak juttatni egymáshoz. Ugyancsak lehetséges e hálózatokon keresztül a nagy adatbázisokhoz való hozzáférés. Az elektronikus adatátvitel előnye a hihetetlen gyorsaság és az alacsony költségek – a telefaxnál lényegesen olcsóbb megoldásról van szó.

Az elektronikus adatátvitel viszonylag új technika a nyugati országokban is, az oktatásban pedig csak néhány éve próbálkoznak ilyen programokkal. Terjedési sebessége azonban igen nagy (az üzleti életben pl. egyre nagyobb szerepet kap). Az oktatásban éppen az elmúlt évben alakult meg az első, európai iskolákat összefogó hálózat (luxemburgi bejegyzéssel) a GATEWAY. Egyre nő az igény Észak-Amerikában és a világ más tájain is hasonló rendszerek létrehozására, illetve az ezekhez való csatlakozásra.

Magyarország szinte az elsők között lépett: 1989-től terveztük a hazai e-levelezés megteremtését; az OPI Iskolafejlesztési Központjának munkatársa (e cikk szerzője) és egy Toronto melletti település, Mississauga egyik iskolaszéke közös elhatározása alapján Miskolc négy oktatási intézménye egy IBM 386-os számítógépre épített programot indított. A számítógép a kanadai fél ajándéka volt, s a miskolci Zrínyi Ilona Gimnáziumba telepítettük. Közel fél éves beüzemelési szakasz után 1990 végén létrejött az első nemzetközi e-levelezési kapcsolat Magyarországon. Eközben a szervezési, programépítési oldalon elindult a nemzetközi kapcsolatok szervezése.

A továbblépés lehetőségei

Ez évben az OKI Iskolafejlesztési Központ és az Iskolafejlesztési Alapítvány az amerikai BOCES és a Copen Family alapítványokkal közösen kiszélesíti a magyar kísérletet, a tervek szerint öt hazai iskolára. A vállalkozásban az amerikai fél anyagilag segíti a programot, az IFK és az IFA pedig szervezési tapasztalatait, nemzetközi összeköttetéseit és a koordinációs munkához szükséges infrastruktúrát kínálja fel, míg az iskolák tanári segítséget és a számítógépes bázist biztosítják. A programban tréninglehetőséget és szolgáltatásokat kínál a Radio Austria osztrák telekommunikációs cég, amely a nemzetközi hálózatba való belépést eddig is lehetővé tette. Partnerünk lesz természetesen a Magyar Távközlési Vállalat is.

A tervek szerint 1992-ben további bővítésre kerül sor. A nemzetközi kapcsolatok szervezéséhez, a hazai koordinációs munka folyamatos elvégzéséhez, a tréningek lebo-

nyolításához, segédanyagok elkészítéséhez, kiadásához azonban hiányzik a megfelelő anyagi fedezet. Szükséges egy minimális létszámmal működő stáb felállítása, amely a hazai, sőt esetleg a közép-európai e-levelezés központja lenne. Egy ilyen központ felállítása természetesen csak hazai és nemzetközi erőforrások segítségével lehetséges, mellette azonban nemcsak iskolai, hanem vállalkozói/ipari tréning- és demonstrációs tereppé is válhatna.

A közoktatás fejlesztésében az e-levelezési központ kialakítása hiánypótló lehetne, s olyan lehetőséget biztosítana a magyar iskoláknak, amely egyszeriben kitérítaná a világot számukra. A program nemzetgazdasági jelentősége is alig vitatható: a most középiskolás generáció 4–5 év múlva, amikor az elektronikus adatátvitel a mainál sokkal jelentősebb szerepet tölt be mind a nemzetközi, mind pedig a hazai kereskedelmi életben, potenciális használóként jelentkezik majd az adatbázisoknál s felkészülten, gyakorlati tapasztalatokkal állhat munkába – a számítógép mellé.

HORVÁTH ATTILA

A projekt-módszer

Az Iskola humanizálása elnevezésű kutatás részeként kapott helyet az Iskolafejlesztési Központban a nálunk valójában soha ki nem bontakozó és méltatlanul agyonhallgatott eljárás, a projekt-módszer kutatása és lehetőségeinek feltárása (a központ iskolafejlesztési munkájában).

A projekt-módszer gyakorlati alkalmazását (olyan sajátos tanulási egység megválasztását, amelynek középpontjában egy megoldandó probléma áll, majd az ehhez organikusán kapcsolódó összefüggések feltárását amely a probléma megoldását segíti elő), elsősorban metodikai kérdésnek szokták tekinteni. A mi felfogásunkban a projekt-módszer iskolafejlesztési és kutatópolitikai szempontjai jelentik az ezzel kapcsolatos kutatás és fejlesztés elsődleges aspektusait.

Ezzel összefüggésben három indoklást említék:

1.) Ahhoz, hogy az iskolák a nevelés helyi rendszerek váljanak, teljes pedagógiai programjukat konkrét környezetükhöz (települési viszonyaikhoz, belső személyi és tárgyi feltételeikhez) kell igazítaniuk. Egy ilyen programon belül a helyi tanterveknek kitüntetett szerepük van. Ez a logikai szál elvezet a projektek igenléséhez. A projekt u.i. lényegénél fogva konkrét, hiszen a tanulók érdeklődéséből, életteréből kiindulva szükségképpen azt a környezetet vonja be egy-egy komplex feladat tartományába, amelyben az iskola létezik.

2.) A projekt-módszer új módon hozza kapcsolatba a diákokat a tanárokkal, és viszont. A projekt tanárok és diákok közös munkája, amelyben a hierarchikus viszonyokat kooperatív viszonyok váltják fel. Ahol tehát ez a módszer gyökeret ver, ott szétördeli a tradicionális tanár-diák viszonyrendszert. Ezzel tehát az egész iskolai létezésre, az iskola teljes rendszerére befolyással van.

3.) Annak érdekében, hogy a gyerekek minél később kényszerüljenek irreverzibilis döntésekre képzési útjaik helyválasztásában, arra kell törekedni, hogy a képességek és